

САКУН А. В.

*доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії, політології та українознавства
Київський національний університет технологій та дизайну*

МНОЖИНСЬКИЙ Б. Г.

*студент факультету економіки та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Ствердження нової реальності є результатом глобальних трансформацій суспільства, перетворенням всього світового порядку. Новий соціальний устрій є предметом пильної уваги політиків, соціологів, економістів, філософів, поскільки висловлені раніше оцінки перспектив розвитку («нове індустріальне», «постіндустріальне», «інформаційне», «постекономічне» тощо суспільства) виявилися недосконалими з позицій реального ходу подій. В останні десятиліття широкого розповсюдження набули такі концепти, як «соціальний постмодерн», «новий порядок», «глобалізм». Але й вони вимагають перегляду і критичного переосмислення. В силу цих обставин постає проблема виявлення можливостей і ролі мислення та знання у визначенні сутності та змісту сучасності. Адже зміни в суспільстві, технологічні новації вимагають вивчення соціальних трансформацій, які є спонукальною силою і джерелом енергій сучасної цивілізації.

Виокремившись із всього світу через свідомість, людина виявилася здатною до духовного життя і мисленнєвої діяльності. Це дало їй можливість трансценденції, спроб виходу за межі природи. Кожна усвідомлюючи себе людина прагне до виходу за межі світу, і не лише межі макро- і мікросвіту, котрі наші постійно зростаючі знання відсовують все далі, а межі самого соціального світу, обмеженого простором і часом, за які ми перейти не можемо. Пошуки нових смислів світу є явищем раціонально-морального характеру, оскільки людина як істота, незадоволена собою, постійно переборює себе в найбільш важливих викликах свого життя. Усвідомлення (розуміння), діяльне творення як умова породження смис-

лів і є «буття як спів-буття», «співпричетне мислення», як «Dasein, що (має design), як відпускання речей в місце їх звершення, як вираз інтенціональності буття, його вольового інтонування» [3, с. 25]. Завдяки цьому ми своїм мисленням структуруємо світ.

В цьому контексті здатність до продуктивного мислення виступає імперативом еволюції суспільства. Завдяки йому долаються небезпеки, вирішуються насущні проблеми, й, що не менш важливо, відкриваються нові можливості для самої людини. Зокрема, перспективи нового життя у всіх його вимірах – соціальному, політичному, культурному, пізнавально-науковому тощо. Дані можливості обумовлені тим, що завдяки діяльності мислення сучасне суспільство стає інформаційним, «знаннєвим». Сам по собі «обмін інформацією, її накопичення, фіксація на матеріальних носіях, передача в часі і просторі, кодування і розкодування можливі у всі часи і в різних типах суспільства» [1, с. 8]. І обов'язково з активною участю мислення як процесу діяльності.

Для того, щоб перетворити можливості знання в дійсність, мислення повинно удосконалювати свої методи одержання нового знання. Цей прогрес мислення пов'язаний з накопиченням пізнавального (інформаційного) ресурсу. Поскілки наступні покоління мають більшу кількість знання та інформації, чим попередні, можна говорити про те, що цей процес має поступальний (лінійний) характер. Навіть збої, що відбуваються по тим чи іншим причинам, будучи зафіксованими в інтелектуальних продуктах, виступають «джерелом і енергією для розвитку мислення наступних поколінь» [1, с. 9]. Для кожної нової епохи, яка визначається через мислення, стає можливим «діалог з часом» – звернення сучасних мислителів до історичного досвіду з питаннями, які стали актуальними в ситуації сьогодення. Так, для повноцінної реалізації політичних і конституційних реформ на сучасному етапі надзвичайно важливим є досвід успіхів і помилок їх здійснення в історії та, відповідно, критичний і точний аналіз відповідних джерел, що фіксують сутність дилеми інтелектуалів-реформаторів минулого, інформаційно-знаннєві фактори, які визначали когнітивні механізми прийняття рішень. Історія, таким чином, в оприявленні мисленнєвих практик, повертає собі втрачену на певний час функцію «вчительки життя» [1, с. 37].

Важливо враховувати, що історія постає послідовністю епох, кожна з яких має «свій» спосіб мислення. Він, цей спосіб мислення, є обезособленим «правителем», хоча і проявляє себе в конкретних індивідах (імператорах, вождях, пророках тощо). Епоха, так би мовити, «сиділа всередині «кожної», а тим більше великої особистості, і їх дії, звичайно, утворювали ілюзію «уроку історії», «повторюючись» в часі. Але навряд чи хто-небудь в минулі часі знав, що істинна, вирішальна сила історії – «не армія, не економіка, а спосіб мислення епохи, тобто те, що міститься всередині людини» [1, с. 22]. Мислення як вираз прагнень, бажань, сподівань, як концептуальне визначення минулого, оцінка теперішнього і нарис майбутнього стає основною рушійною силою історії, які б економічні імперативи не ставали йому на заваді.

До того часу, поки епоха «обертається» навколо людини у формі зовнішніх подій, військових і екологічних загроз, економічних криз, техногенних катастроф і соціально-психологічних та психологічних тисків, технологічних успіхів і глобалістських тенденцій в світі, вона наївно вважає, що протистоїть відношенню до епохи «зовнішнім» чином і може перемогти її, якщо вона достатньо сильна. Але під «силою» вона може мати на увазі військову силу, економічну (включаючи багатство), політичну і особливо науково-технічну. Це зовнішнє протистояння людини стосовно епохи приймало здебільшого форму боротьби одних соціальних груп з іншими, які репрезентують часто протилежні соціальні і політичні сили суспільства.

Таким чином, історична епоха – це час домінування певного способу мислення в суспільстві. І тоді, коли спосіб мислення починає змінюватися в результаті появи в його структурі нової логічної категорії або зв'язки, тим більше ідеї, тоді і відбувається «буря» відкриттів і нововведень в культурі і взагалі в житті суспільства, утворюються «новий досвід», нова епоха. Стосовно «нового досвіду» зазначимо, що в процесі побудови методів і критеріїв доказовості досвід як такий не тотожний знанню (вони не можуть вести індивіда до протилежних умовиводів). Але емпіричний досвід, безумовно, перетворюється в знання в результаті критичної перевірки інформації і виведення наукових формул. Досвід – це «накопичення певних навиків в процесі безпосереднього функціонування. Знання передбачає фіксацію цього досвіду в певних формулах, в

певних значимих висновках, котрі до того ж підлягають перевірці, відповідають критерію класифікаційності і, таким чином, повинні бути кваліфіковані, перевірені на базі історичних джерел» [2, с. 9].

В свою чергу аналіз історичних джерел повинен ґрунтуватися на досягненнях когнітивно-інформаційної теорії в історичній науці, котра прагне поєднати такі поняття, як інформація, психологія і джерелознавство. Сутність цієї теорії полягає в тому, що в основі нашого пізнання лежить інформаційний обмін. Він може бути безпосереднім, коли ми передаємо інформацію від людини до людини, і опосередкованим. Останній здійснюється через цілеспрямовано утворюванні людьми інтелектуальні продукти-речі (історичні джерела в широкому смислі), і, таким чином, не обмежений в часі і просторі. Так, через речі, пам'ятники культури розкодувавши інформацію, закладену в них творцями, можна увійти в контекст, іншої культури. Отже, когнітивно-інформаційна теорія надає нову концепцію розуміння історичних джерел. Вона являє собою науку про всі види людської діяльності і форми мислення, котрі реалізувалися в ході еволюційно і глобально цілісного історичного процесу. В силу чого метою історії постає виявлення нової інформації про феномен людини, здатної до мислення, завдяки якому визначаються перспективи її і людства в цивілізації, доля і шляхи виживання [2, с. 7].

Разом з тим потрібно враховувати, що філософія історії – не проста, а динамічна наука. Її численні загадки і парадокси прямо взаємопов'язані з унікальним статусом мислячої людини в світі. І в той же час – із значно більш передбачуваними, хоча зовсім не елементарними, законами розвитку і трансформації складних систем. При всій сучасній спеціалізованості філософія завжди залишиться способом інтеграції різних форм культури мислення, способом комунікації між різними видами культуротворчості, які далеко розійшлися. Безумовно, пропонувані спроби системного синтезу не можуть претендувати на всеоб'ємність і усвідомлюють свою гіпотетичність. Проте актуальним залишається здатність філософії до формування мислення – продуктивного, креативного, пошукового. Неможливість вибудовувати всеоб'ємні системи не означає, що філософія втратила систематичний характер. Мислення – це завжди намагання поєднати в одне різні факти і явища. Філософія завжди була і завжди

залишитися, незважаючи на різні, в тому числі постмодерні трансформації, виразом одного з вищих проявів мислення.

Список використаних джерел:

1. Медушевский А.Н. Знание о прошлом в современной культуре (материалы круглого стола). Вопросы философии., 2011. № 12. С. 8-9.
2. Медушевский А.Н. Когнитивно-информационная теория как новая философская парадигма гуманитарного подсознания . Вопросы философии., 2009. № 10. С. 37-38.
3. Тульчинский Г.Л. О природе свободы. Вопросы философии., 2006. № 4. С. 17-31.

ОПТИМІСТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ЯК ПОТУЖНИЙ ІМПУЛЬС СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ

СВІДЛО Т. М.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії*

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Віра людини у покращення свого життя, оточуючого середовища, самої себе є однією із найважливіших підстав пошуку оптимістичних рішень тих завдань, що постають перед нею. Хоча ситуація в нашій країні не сприяє безоглядному оптимізму. Проте, як тільки світло розуму освітило історичний прогрес, так люди почали висувати прогнози – як оптимістичні, так і такі, що стосувалися можливих негативних змін дійсності: час розливу рік, передбачення погоди тощо.

Дослідники виділяють цілу низку позицій, за якими можна оптимістично тлумачити буття і мислення. В онтологічному плані можна говорити про нескінченність ресурсів матерії: світ кількісно і якісно невичерпний; в гносеологічному плані – світ пізнаваний; в праксеологічному –